

**THE LANGUAGE OF UKRAINIAN RELIGIOUS TEXTS USING THE EXAMPLE
OF PASTORAL LETTERS OF METROPOLITAN BISHOP
ANDREJ ŠEPTYCKIJ
(END OF XIX – BEGINNING OF XX CENTURY)**

Marina A. Höfinghoff

*University of Vienna,
Dr-Karl-Lueger-Ring 1, Vienna, Austria
marina.hoefinghoff@univie.ac.at*

This study discusses one of little-known periods of the history of the Ukrainian sociolinguistics, in particular interaction of language and church in the works by Metropolitan Bishop Andrej Šeptyckij. The analysis of this interaction is based on representation of philosophical component of clerical terminology. Since in Galicia at the end of the 19th century attempts were undertaken to create a western Ukrainian variant of literary language, the author offers an opinion that Šeptyckij's pastoral letters of this period reflected the general tendency prevailing in Ukrainian literary practice of that time, namely usage of foreign terms, loan-translation, as well as parallel use of international and national language forms. A detailed analysis of phonetics, morphology, lexical base and stylistics of the terminological corpus reflects the heterogeneous and complex nature of the Galician variant of the national language of that period.

Key-words: language and church, Western Ukrainian variant of the literary language, clerical terminology, term, common word.

Church and language interaction is one of little researched problems in the history of the Ukrainian sociolinguistics, the study of which primarily presupposes attention to sources of various genres. The aim of the article is to show linguistic features typical for Andrej Šeptyckij's works, concentrating on formation of sacral terminology, in particular its philosophical component. The following tasks have been set: to review distinctive elements of the Ukrainian language functioning in church and to perform linguistic analysis of pastoral letters by Andrej Šeptyckij (phonetic, morphological, lexical and other elements).

Ukrainian in church

Historically, the written and oral aspect of church matters on the territory of today's Ukraine were dominated by two different languages: in the written sacral sphere the usage of Church Slavonic was predominant but the popular language or a mixture of both languages were also used; in the oral sphere the popular language prevailed¹. This had the effect that the two spheres – written and oral –, show little overlap, did not significantly interfuse nor enrich one another. Another disturbing factor for the interaction between the

¹ For extensive detail on this topic see the following publications: Kleine Sprachgeschichte des Ukrainischen der mittleren Periode // Sprache und Literatur der Ukraine zwischen Ost und West / publish. by J. Besters-Dilger, M. Moser und S. Simonek. – Bern et al, 2000. – S. 127–144. Das Ukrainische im Gebrauch der griechisch-katholischen Kirche in Galizien (1772–1859) // Das Ukrainische als Kirchensprache – Ukrajins'ka mova v cerkvach / publish. by M. Moser. – Vienna, 2005. – S. 151–241. – (Slavische Sprachgeschichte, vol. 1).

two languages was their different styles – the solemn exalted character of the former and the colloquial character of the latter. This hindered an influence upon the written sacral language on the part of the spoken language and a possible absorption of elements of the latter into sacral terminology.

In the second half of the XIX – beginning of the XX century a new era began in the sphere of Ukrainian church communications, which was characterized by the spreading of the popular language in this area and the displacement of Church Slavonic (Translation into Ukrainian («мовою русько-українською»), as shown on the cover of the translation) of the Holy Scripture by P. Kuliš, I. Puljuj and I. Nečuj-Levyc'kyj, further translations of clerical and popular religious books, apparition of Ukrainian language liturgies etc). The linguistic renewal in Galicia was overwhelmingly promoted by Greek-Catholic clerics, thus permitting the usage of the new written language to tie in with older written language traditions.

The change to Ruthenian (Ukrainian) church services caused on the one hand an active adoption into the common language of the complete sacral terminology at the phonetic, word-formation and lexical levels; on the other hand the lexis of the spoken language was able to establish itself in sacral terminology².

Pastoral letters are an important genre of clerical literature. In the following some writings of this genre from the end of the XIX – beginning of the XX century, written by Metropolitan Bishop Andrej Šeptyckij will be linguistically analyzed.

Andrej Šeptyckij: biographical data³

The literary remains of Metropolitan Bishop Andrej Šeptyckij, which could fill several volumes, cover nearly all aspects of church and society.

Твори митрополита Андрея можна поділити на кілька груп: філософічно-богословські чи радше богословсько-духовні й аскетичні твори з філософічною основою, пастирські, канонічно-конституційні твори, писання на соціологічні теми і про мистецтво з його поглядом про зберігання пам'ятників української культури, принагідні писання, промови і звернення з різних нагод, його багате листування, реляції до Ап. Престолу та, вкінці, [...] його адміністративні письма (Bazylevyc, 22).

One can define three creative periods in the course of which Andrej Šeptyckij dedicated himself to various questions and created corresponding texts: 1899 to 1914, 1914 to 1927 and 1928 to 1944:

Всю творчість Митрополита можна поділити на три великі періоди. Перший період – від 1899 до 1914, себто від часу його вступлення на єпископський престіл у

² Numerous examples to be found in Словник церковно-обрядової термінології (Author: Natalija Purjajeva, L'viv, 2011).

³ An overview of Andrej Šeptyckij's life and work is provided by the following bibliography: *Шеремета О.* Етичні ідеї митрополита Андрея Шептицького у релігійно-філософському контексті кінця XIX – першої половини XX ст. : автореф. дис. ... канд. філософ. наук. – К., 2010; *Бліхар В.* Соціально-філософські погляди Андрея Шептицького : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філософ. наук. – Львів, 2006; *Ленчик В.* Визначні постаті Української Церкви: митрополит Андрей Шептицький і патріарх Йосиф Сліпий / В. Ленчик. – Львів, 2004; Митрополит Андрей Шептицький і греко-католики в Росії : у 2 кн. Кн. 1 : Документи і матеріали, 1899–1917. – Львів, 2004; Митрополит Андрей Шептицький: життя і діяльність : документи і матеріали, 1899–1944. – Львів, 1999; *Цегельський Л.* Митрополит Андрій Шептицький: короткий життєпис і огляд його церковно-народної діяльності / Л. Цегельський. – Львів, 1995; *Сеник С.* Духовний аспект життя і діяльності Митрополита Андрея Шептицького; Латинізація в Українській Католицькій Церкві / С. Сеник. – Львів, 1991.

Станіславові аж до вивезення його в глибину Росії в 1914. Другий період – це період від 1914 р. до 1927, тобто до п'ятого Веліградського Конгресу, [...] до написання «Східня і західня ментальність» (1927). Третій період творчості датують від закінчення більших унійних виступів і конференцій Митрополита, то є від 1928 до 1944, себто до кінця життя [...] Найбільш продуктивними були періоди останній і перший (Bazylevych, 232).

In the following survey we will cover the first period which will be restricted to the years 1899 to 1904. It is at that time that his first pastoral letters were created.

Перших сім послань [...] були першими посланнями, що їх Митрополит написав, будучи ще станіславівським єпископом (1899–1901). Восьме послання було з 1904, тобто написано тоді, коли Слуга Божий був уже Галицьким Митрополитом з осідком у Львові (Bazylevych, 17).

The pastoral letters accounted for largest part of the Metropolitan Bishops literary remains.

Очевидно, як пастир Митрополит Андрей виявив свою душу передовсім у своїх пастирських посланнях, хоч, крім того, він написав багато популярних і наукових розвідок, а особливо в останніх роках чимало богословських творів (Bazylevych, 7).

The first texts deal with questions of society, are practice oriented and contain hints and advice for the creation of a Christian existence in the private and public sphere. At a later stage a theological, ascetic orientation becomes more pronounced without the author completely withdrawing from the realm of secular life.

The scripts can be divided into three groups: Letters to clerics, to clerics and the faithful (to all or to single social groups): «До інтелігенції» (1902), «До Буквинців» (1901), «До моїх улюблених Гуцулів»⁴ (1901), to Ukrainian settlers in Canada (1901 und 1902), and Polish Roman Catholics (1906).

In his pastoral letters he did not only deal with religious but also with political, economic and social issues. «До інтелігенції» (1901), «Про соціальну квестію» (1904), and letters from the years 1905 und 1906 dealing with the issue of solidarity amongst Ukrainian cleric, which as a result of diverging political orientations, i.e. the Moscovophiles and the Nrodovci, was practically nonexistent):

Багато його писань, зокрема більшість його пастирських листів були й остануть програмовими. Програмовими для мирян, для їх різних суспільних груп, професій, станів, а вже особливо програмовими для духовенства, навіть на найвищому ступені священства. Писання Митрополита є програмовими для всіх на дорозі досягнути вічне спасіння, для старших, молоді й дітей; програмовими для селян, робітників, інтелігентів, а серед них, для політичних провідників, що [...] мають служити, а не панувати; для економістів, виховників і т. д. (Bazylevych, 15).

Linguistic Analysis

This paper deals with the language of Šeptyckij's texts in their first edition, in particular for the years 1899, 1901 and 1904:

Щодо мови, то писав (Šeptyckij. – *М. Н.*) такою українською мовою, якою в Галичині в той час говорили, зустрічаємо тут деякі полонізми і русизми. Ці останні,

⁴ ...написан гуцульським говором, щоб краще і більше безпосередньо трапити до душ Гуцулів (Bazylevych, 25).

мабуть, були взяті з церковно-слов'янської мови. Я старався їх залишити в цитатах, щоб оригінал залишився оригіналом (Bazylevych, 236).

In 1935 these pastoral letters were edited, with the result that excepting Polonisms, Russisms and Church-Slavonicisms, their language is likely to be quite different from the original version.

Редакція цього першого тому послань Митрополита завдала собі багато праці, бо не тільки виправила мову – правопис та стиль – відповідно до потреб часу, замінюючи довгі речення кількома, але теж для проглядності підкреслила товстим друком багато місць в тексті та поділила цілий текст, навіть додаючи деякі нові піднаголовки і відступи в тексті. Деякі піднаголовки замінила іншими. Цитати зі Св. Письма в церковнослов'янській мові перекладено на живу українську мову (Bazylevych, 17).

The following pastoral letters of Metropolitan Bishop Andrej Šeptyckij were surveyed:

1. Листь пастирській преосвященного Андрея, Єпископа Станиславѡвского до всѣхъ вѣрныхъ его архієпархіи. Поздоровленіє въ Бозѣ и Архірейское благословленіє. Коломья 1899.

2. Листь пастирській високопреосвященного Андрея Шептицкого, Митрополита Галицкого, Архієпископа Львѡвского, Єпископа Каменця Подѡльского до интеллигенціи руской. Жовква 1901.

3. Напѡмненя и науки. IV листь пастирській преосвященного Андрея Шептицкого, Єпископа Станиславѡвского до вѣрныхъ Косѡвского Деканата. Жовква 1901.

4. О любви. V листь пастирській високопреосвященного Андрея Шептицкого, Митрополита Галицкого Архієпископа Львѡвского, Єпископа Каменця Подѡльского до вѣрныхъ Епархіи Станиславѡвской. Жовква 1901.

5. Листь пастирській високопреосвященного Андрея Шептицкого, Митрополита Галицкого, Архієпископа Львѡвского, Єпископа Каменця Подѡльского до вѣрныхъ архієпархіи. Жовква 1901.

6. О покаянію. VII листь пастирській високопреосвященного Андрея Шептицкого, Митрополита Галицкого Архієпископа Львѡвского, Єпископа Каменця Подѡльского до вѣрныхъ своихъ Епархіи. Жовква 1901.

7. О Достоинствѣ и обязанкахъ священникѡвъ. Листь пастирській високопреосвященного Андрея Шептицкого, Митрополита Галицкого Архієпископа Львѡвского, Єпископа Каменця Подѡльского до всечестного священства архієпархіи Львѡвской. Жовква 1901.

8. Посланіє пастирське Андрея Шептицкого, Митрополита Галицкого Архієпископа Львѡвского, Єпископа Каменця Подѡльского до всечестного священства епархіи. О квестіи соціальной. Жовква 1904.

9. Посланіє пастирське Андрея Шептицкого, Митрополита Галицкого Архієпископа Львѡвского, Єпископа Каменця Подѡльского до Духовенства и вѣрныхъ своихъ епархіи. О Пренепорочномъ Зачатію Пресвятой Богородицѣ. Жовква 1904.

The present analysis does not claim to be a definite statement on the language of the Metropolitan Bishop, because

Самих пастирських листів, коли б їх усіх видати, буде около 7-8 томів, кожний приблизно на 250 сторінок. Об'ємом пастирські листи Митрополита різні, від кілька до кількадесяти сторінок (Bazylevych, 237).

Phonetic and orthographic level

Usage of в in place of the etymological л

In the period under review the notation of в in place of the etymological л according to the phonetic script had become language standard which is confirmed by the analyzed examples:

горѣвцѣ (Šeptyckij 1901c, 8)

гвавть (Šeptyckij 1901b, 6)

довго (Šeptyckij 1901b, 14)

довгъ (Šeptyckij 1904b, 5)

довгѹ столѣтя (Šeptyckij 1904b, 14)

товчкомъ (Šeptyckij 1904a, 18)

Palatalized л' in loanwords and foreign words

In foreign words л is consistently reflected as palatalized:

льогично (Šeptyckij 1904a, 26)

пробльемы (Šeptyckij 1899, 23)

фильзофами (Šeptyckij 1901c, 17)

Želechiv's'kyj suggested reflecting foreign words in accordance with the rules of the Ukrainian language in order to take into account the characteristics of the original pronunciation⁵.

Preservation of r equivalent to the foreign g

In foreign words g was used to represent the sound of r, which was in accordance with Ukrainian writing traditions⁶:

антогонізмы (Šeptyckij 1904a, 6)

аргументѡвъ (Šeptyckij 1901a, 14)

групы (Šeptyckij 1901a, 8)

догмать (Šeptyckij 1904b, 28)

категоріи (Šeptyckij 1901a, 30)

легальна (Šeptyckij 1904a, 43)

льогично (Šeptyckij 1904a, 26)

релігійный (Šeptyckij 1904a, 56)

Spelling in the suffixes -с(ь)к-, -ц(ь)к-, -з(ь)к-

According to the Galician language norm, the suffixes -ск-, -цк-, -зк- retained the non-palatalized dental sound⁷, the palatalization of which was reflected in writing in east Ukrainian print media⁸. The Galician norm is also confirmed by the analyzed examples:

⁵ ...іншомовні слова й різні форми окр. слів передавалися згідно з місц. вимовою з урахуванням вимови деяких звуків у тих мовах, з яких ці слова були запозичені, зокрема з позначенням м'якості л (зоольогія, блюза, кляса)... (Encyklopedija, 183).

⁶ Ševel'ov 1979, 160.

⁷ Extensive detail on the causes of palatalization of -s- in the adjective suffix -ьsk-, which historically did not spread to the south western dialects (Shevelov, 340). Želechiv's'kyj wrote on the topic of

близко (Šeptyckij 1901b, 4)
земскои (Šeptyckij 1899, 6)
людскою (Šeptyckij 1901a, 17)
Львѡвского (Šeptyckij 1899, 2)
пастирскій (Šeptyckij 1899, 2)
Подѡльского (Šeptyckij 1899, 2)
рускій (Šeptyckij 1904a, 13)
Християньска (Šeptyckij 1904a, 11)
Галицкого (Šeptyckij 1899, 2)
католицкои (Šeptyckij 1899, 26)

According to the west Ukrainian norm palatalization took also place before the suffixes -ск- and -ств- (Žovtobrjux 1970, 65):

християньска (Šeptyckij 1904a, 41)
набоженьствомъ (Šeptyckij 1901d, 10)
небезпеченьство (Šeptyckij 1901a, 46)
пьяньство (Šeptyckij 1904a, 52)
священьству (Šeptyckij 1901c, 47)

Usage of phonetized forms

In Šeptyckij's writings examples of phonetic spelling are regularly represented:

богацтво (Šeptyckij 1901c, 9)
брацтво (Šeptyckij 1901c, 40)
серце⁹ (Šeptyckij 1901b, 4),
чеснота (Šeptyckij 1901c, 27)
чесный (Šeptyckij 1901e, 14),
щастя (Šeptyckij 1899, 5) und щастье (Šeptyckij 1899, 7)

In his first letters Šeptyckij still uses etymological orthography:

щастливѡ (Šeptyckij 1899, 4)
истнованя (Šeptyckij 1901a, 13)
Possibly the following examples are Russianisms which go back to Church Slavonic:
богатства (Šeptyckij 1899, 13)
праздникъ (Šeptyckij 1901d, 18)
честнои (Šeptyckij 1899, 13)
участниками (Šeptyckij 1901c, 23)
Стрѣтеня (Šeptyckij 1901d, 18)

The usage of дж

In some examples the specifically Ukrainian reflex of *dj* as *дж* documented in the first person, singular, present tense which is consistent with the language norm:

виджу (Šeptyckij 1901c, 4)

The lexeme дождж (Šeptyckij 1901b, 7) (vgl. standard Ukr. дощ) is documented in this form, with the annotation «westukr.(ainian)» only in Želechivs'kyj: дождж (Želechivs'kyj I: 193).

spelling: «Згідно з галицькою вимовою прикметникови суфікси -ск-/-цк- не пом'якшувалися: український, німецький» (Encyklopedija, 183).

⁸ AUM, 65.

⁹ «Phonetisation of spelling [...] серце vs. сердце, чеснота vs. честнота» (Mosser 2005, 116).

The usage of ф

The usage of von ф instead of п is of south-western origin (AUM: 84, 86):
втрафити въ само добро (Šertyckij 1901c, 8)
трафишь (Šertyckij 1901a, 16)
потрафять (Šertyckij 1901d, 34)
филю (Šertyckij 1904b, 18)

Dialectal variants in the area of numerals

The usage of й in place of д in -дц' is typical for south western dialects (AUM, 229):

кѡльконайцять (Šertyckij 1904b, 4)
петнайцѣть (Šertyckij 1901b, 28)
трийцять (Šertyckij 1899, 14)
трийцяти (Šertyckij 1901f, 3)
двайцятьшестои (Šertyckij 1904b, 50)
Here are a few more examples of numerals which show dialectal specifics:
одень (Šertyckij 1901b, 33)
пѣть лѣть (Šertyckij 1901b, 27)
десѣтьохъ (Šertyckij 1901b, 8)
деветѣохъ (Šertyckij 1901b, 37)
девеносто (Šertyckij 1901b, 28)

Neutrals with reduplication of preceding consonants

In conformity with the Galician norm, Šertyckij spelt neutrals without reduplication of consonants, which as a result of lengthening of the originally reduplicated consonant r had formally fallen away (AUM, 183):

безъ пѡзнаня (Šertyckij 1901a, 21)
матерію Крещеня (Šertyckij 1901e, 38)
понятя о свѣтъ (Šertyckij 1901c, 24)
власного истнованя (Šertyckij 1901a, 13)
пѡзнанемъ правды (Šertyckij 1899, 19)

The following examples contain the vocalized Jer-sound in the prefix, according to the tradition of the second Church Slavonic influence:

марнованьемъ (Šertyckij 1899, 9)
пытанье (Šertyckij 1899, 23)
просвѣщенье (Šertyckij 1899, 19)
поступованьемъ (Šertyckij 1899, 21)

l-Epenthesis

The spelling of the l-Epenthesis in the third person plural is in accordance with the standard Ukrainian norms¹⁰:

вщѣпляйте (Šertyckij 1899, 20)
вирабляйте (Šertyckij 1899, 20)

A non authentic л was used in the following forms:

всѣляки (Šertyckij 1901d, 15)

¹⁰ Перед закінченням 3-ї особи мн. II дієвідмини давній суфікс -і- в діалектах претворився в -ї(-j-), а потім у л (Žylko, 99).

деревяна (Šeptyckij 1901d, 13)

здоровле (Šeptyckij 1899, 7)

Morphological level

Instrumental ending upon -ов in the first declination, singular

There are many examples for the ending -ов for Feminine of the first declination in the Instrumental singular – which is quite common in the southwestern dialects¹¹:

Кровйовъ Христововъ (Šeptyckij 1901b, 15)

ласковъ Божовъ (Šeptyckij 1901b, 9)

сумновъ вашовъ долевъ (Šeptyckij 1901b, 15)

тайновъ супружества (Šeptyckij 1901b, 10)

зь уваговъ (Šeptyckij 1901b, 4)

Церквовъ световъ (Šeptyckij 1901b, 10)

молитвовъ (Šeptyckij 1901b, 9)

его женовъ (Šeptyckij 1901b, 10)

працевъ, шпаровистевъ, тверезостевъ доробеть

си маѣтку (Šeptyckij 1901b, 12)

Neutrals ending upon -ум

Neutrals ending upon -ум were, following Polish practice, generally not declined:

вдоволенный якимсь мінімумъ (Šeptyckij 1904a, 18)

понадь то мінімумъ (Šeptyckij 1904a, 18)

Variants in the area of pronouns

In the first letters personal pronouns are still spelt without prosthesis:

Онъ для мене всѣмъ (Šeptyckij 1899, 3)

они ѳтчувають (Šeptyckij 1899, 4)

она обдумає (Šeptyckij 1901a, 15)

Occasionally one encounters the forms of ему, его, еи, which are known to occur in southwestern dialects until now:

ѣму обдумає (Šeptyckij 1901a, 15)

я ѣму завдячаю (Šeptyckij 1899, 3)

Душу его (Šeptyckij 1901b, 9)

Ѣго противники (Šeptyckij 1901a, 9)

ѣи ладъ (Šeptyckij 1901a, 25)

Šeptyckij uses the forms него, сего, which are of west Ukrainian origin:

пѣсля него (Šeptyckij 1899, 21)

для Него (Šeptyckij 1901f, 4)

до него (Šeptyckij 1901e, 48)

сего мого листа (Šeptyckij 1901d, 3)

сего не знає (Šeptyckij 1901e, 10)

Enclitic forms of personal pronouns, which are of west Ukrainian origin, are frequently found in the writings of Šeptyckij:

Серце ми си бѣтъ (Šeptyckij 1901b, 4)

ю принѣсь (Šeptyckij 1901d, 23)

о ню молѣтъ ся (Šeptyckij 1899, 14)

¹¹ У більшості говорів орудний відмінок однини іменників I відміни втратив інтервокальний й, а у після голосної перейшов в ѣ (Žylko, 80).

робить го (Šeptyckij 1901b, 9)
 прийме Го (Šeptyckij 1901d, 8)
 ходило му (Šeptyckij 1901f, 7)
 мила му молитва (Šeptyckij 1901c, 22)
 милый му законъ (Šeptyckij 1901c, 22)
 благаю Тя (Šeptyckij 1901b, 51)
 отворить Му (Šeptyckij 1901d, 8)

The ending *-овъ*, sg. instrumental which is typical of south western dialects is often encountered amongst personal pronouns:

зь собовъ жити (Šeptyckij 1901b, 8)
 передъ собовъ (Šeptyckij 1901b, 4)

мѣжъ мновъ а Вами (Šeptyckij 1901b, 3)

For the demonstrative pronoun *кожний* the form of *кождий*, which is a dialectal variant, is documented, (Žovtobrjux 1970, 112):

кожного, що сумує (Šeptyckij 1899, 4)
 кожде змаганє (Šeptyckij 1901f, 25)
 кожда етика (Šeptyckij 1901a, 36)
 кожде пращанє (Šeptyckij 1901c, 4)
 кожного закона (Šeptyckij 1901a, 36)
 до кождої хаты (Šeptyckij 1901f, 16)
 въ кождѣй праці (Šeptyckij 1901a, 4)

Comparative forms of adjectives and adverbs

In Galicia, the suffix *-ійш* was consistently used for the formation of the comparative, in preference to the suffix *-иш-*, which in the east Ukrainian dialects was used together with the suffix *-ійш-* (Žovtobrjux 1970:105). In the analyzed sources the suffix *-ійш-* is encountered; the *-иш-* is not documented at all:

найщирѣйшого (Šeptyckij 1899, 4)
 успѣшнѣйша (Šeptyckij 1899, 9)
 найблогороднѣйше (Šeptyckij 1901a, 5)

In addition, comparative forms with the suffix *-иш-* are documented, which in the standard language was transformed in the wake of the progressive dissimilation. (compare. Ukr. *найвищий, вище; ближче*):

найвысшимъ (Šeptyckij 1899, 23)
 найвышшѣ (Šeptyckij 1901b, 7),
 вышше (Šeptyckij 1901b, 7)
 блишше (Šeptyckij 1899, 23)

Verb conjugations

In the field of verb conjugations there were some peculiarities of a dialectal nature. Quite common in the south western dialects is the hard ending in the 3rd person, plural:

тыхъ, що плачуть (Šeptyckij 1899, 4)
 будуть слухати (Šeptyckij 1901b, 4)
 послухають цего читанѣ (Šeptyckij 1901b, 4)
 що они ѳтчувають (Šeptyckij 1899, 4)
 віховують и сокѣтять (Šeptyckij 1901b, 5)

The verb *жити* is conjugated as in Galician dialects¹²:

жіє душа (Šeptyckij 1901e, 5)

жіэмъ въ часахъ трудныхъ (Šeptyckij 1901f, 24)

жію (Šeptyckij 1901c, 4)

жіють (Šeptyckij 1901b, 5)

Peculiarities in the usage of time forms

Numerous examples document the usage of compound forms of the future tense with the modal verb *бути* and the adverbial perfect participle, which were widely used in the Galician press at the beginning of the 20th century¹³:

Науку, котру бысте могли читати (Šeptyckij 1901b, 4)

буде мусѣвъ передовсѣмъ права иншихъ хоть троха судити якъ свои власнѹ (Šeptyckij 1904a, 46).

Зближаючи ся до народа, будемъ мусѣли вже яко горожане, а тымъ бѣльше яко пастырѣ, пѣдпирати кожде змагане культурно економичне, до котрого люде рвуть ся (Šeptyckij 1901f, 25).

Священики будуть мусѣли заглянути до каждой и найубожшой хаты (Šeptyckij 1901f, 16).

священникъ буде мусѣвъ зъ тобою мучитись (Šeptyckij 1901e, 29).

Very rarely composite forms of the past perfect are used¹⁴:

Якъ бы сеи власти І. Христось не бувъ давъ епископамъ (Šeptyckij 1901d, 29).

Occasionally one encounters the west Ukrainian form of the past tense with the personal ending in the first and second person¹⁵:

самѹ-сте видѣли (Šeptyckij 1901b, 3)

подумавъ сми собѣ (Šeptyckij 1901b, 3)

знайшовсми у Васъ (Šeptyckij 1901b, 5)

Spelling of the particle ся

The reflexive particle *-ся* is predominantly posed separated from the verb, which was also typical of the west Ukrainian press: „Галицькі й буковинські видання зворотну частку *-ся* писали окремо від дієслів”¹⁶:

Бажайте собѣ поправки своей долѣ и о ню молѣть ся (Šeptyckij 1899, 14)

¹² Moser 2007, 144.

¹³ ... в богатѣхъ говорахъ пѣвденно-захѣдного нарѣччя збереглися форми майбутнього часу, утворенѣ допомѣжнимъ словомъ *буду, будеш, буде, будем, будете, будуть* у сполученнѣ з незмѣнюванимъ за вѣдмѣнками дѣеприкетникомъ минулого часу..., що були властивѣ ще давньоруській мовѣ. Їхъ досить рясно засвѣдчує мова галицькоѣ і буковинськоѣ періодики кѣнця XIX – початку XX ст. (Žovtobrjux 1970, 115).

¹⁴ Засвѣдченѣ в мовѣ преси й форми давноминулого часу, хоч вони в нѣй не дуже часто вживанѣ (Žovtobrjux 1970, 114).

¹⁵ У пѣвденно-захѣднихъ і волинсько-полѣськихъ говорахъ вживанѣ двѣ форми минулого часу: 1) складена з особового займенника і колишнього дѣеприкетника на *-ль*; 2) перфектна форма для 1-ї і 2-ї особи без особового займенника. Функцію особового займенника у виглядѣ закінченъ виконують фонетично змѣненѣ форми тепер. часу давнього допомѣжного дієслова (*їсмъ, їси, їсмо, їсте*). Цѣ форми поширенѣ в пѣвденно-захѣднихъ діалектахъ і волинсько-полѣськихъ (Žylko, 101).

¹⁶ Žovtobrjux 1970, 64.

коли застановивши ся надъ християнствомъ (Šeptyckij 1901a, 17)
гипотезы, котра бы остояла ся (Šeptyckij 1901a, 15)

дивѣть ся на людей (Šeptyckij 1899, 10)

Usually the particle is posed after the finite verb which is confirmed by the above mentioned examples. In southwestern dialects the particle can be posed ahead of the verb or be separated from the latter by other clauses¹⁷:

що ся лишило (Šeptyckij 1901d, 23)

щобы ся тобѣ не розлѣзли передъ сповѣдею (Šeptyckij 1901e, 31)

котра ся грѣшникови по справедливости належить (Šeptyckij 1901d, 29)

Свое дѣло для котрого и жите ся пожертвовало (Šeptyckij 1901f, 6)

Серце ми си бѣть зъ радости (Šeptyckij 1901b, 4)

боявбы ся смерти (Šeptyckij 1901e, 25)

Lexical level

Terminological lexic

Terms of Ukrainian origin

Numerous in Šeptyckij's writings are incidents of national language origin which emanate from the level of common language lexis, permitting the utilization of existing language resources for purposes of terminology:

Бога-чоловѣка (Šeptyckij 1904a, 48)

воля¹⁸ (Šeptyckij 1901a, 4)

житя¹⁹ (gen. sg.) (Šeptyckij 1901a, 40)

людскѣсть (Šeptyckij 1901a, 8)

пѣзнаня (Šeptyckij 1901a, 13)

пытанье²⁰ (Šeptyckij 1899, 23)

правды (Šeptyckij 1901a, 13)

право моральне (Šeptyckij 1901a, 24)

приватну власнѣсть (Šeptyckij 1904a, 61)

розум²¹ (Šeptyckij 1901a, 13)

¹⁷ Žylko, 94.

¹⁸ In SUM, in Kuzelja-Rudnyc'kyj and in RUSNT this lexeme is entered without annotation (SUM I 735; Kuzelja-Rudnyc'kyj, 125; RUSNT, 77). As a philosophical term, воля is recorded in Šynkaruk (Šynkaruk, 90).

¹⁹ According to Moser, жите, spelt according to Galician common language traditions (Moser 2007, 189) is not codified in this form in any of the reference books. Життя is recorded without any further annotations in Kuzelja-Rudnyc'kyj, as well as in SUM and RUSNT (Kuzelja-Rudnyc'kyj, 219; RUSNT, 134; SUM II, 536). As a philosophical term, this lexeme codified in Šynkaruk (Šynkaruk, 193).

²⁰ In SUM, in Kuzelja-Rudnyc'kyj and in RUSNT this lexeme is recorded without annotation. (SUM VI, 367; Kuzelja-Rudnyc'kyj, 638; RUSNT, 77). As a philosophical term, питанья is recorded in Šynkaruk (Šynkaruk, 490).

²¹ In SUM and in Kuzelja-Rudnyc'kyj this lexeme is recorded without annotation, in RUSNT with annotation «Philos.(ophie)» (SUM VIII, 838; Kuzelja-Rudnyc'kyj, 1027; RUSNT, 411). As a philosophical term, this lexeme is codified in Šynkaruk (Šynkaruk, 587).

свѣдомѣсть²² (Šeptyckij 1901c, 22)
способъ продукції (Šeptyckij 1904a, 6)
справедливѣсть (Šeptyckij 1901a, 26)
суспѣльнѣсть (Šeptyckij 1904a, 5)

Many of those have been adopted into literary language and are utilized as terminology, codified in dictionaries with corresponding annotations.

Terms of international origin

Numerous foreign and loanwords from west European languages which were adopted into Ukrainian by way of German and /or Polish mediation were used at the end of the 19th – beginning of the 20th century by certain social or cultural levels which, for example, was reflected in the west Ukrainian press²³. For texts of a religious or philosophical nature the usage of terms of Latin or Greek origin was characteristic. Many of those were also used by Šeptyckij:

антогонізмами (Šeptyckij 1904a, 59)
атоми (Šeptyckij 1901a, 24)
Гипотезы (Šeptyckij 1901a, 15)
демократичный (Šeptyckij 1904a, 3)
догмать²⁴ (Šeptyckij 1904b, 28)
доктрина (Šeptyckij 1904a, 21)
категорії (Šeptyckij 1901a, 30)
консеквенціями²⁵ (Šeptyckij 1904a, 15)
ліберальнѣй²⁶ (Šeptyckij 1904a, 6)
матеріи²⁷ покаянія (Šeptyckij 1901e, 38)
матеріальний добробыть (Šeptyckij 1904a, 70)
моральнѣсть²⁸ (Šeptyckij 1899, 6)

²² In SUM the lexeme is recorded with the annotations «Philos.(ophie)», «Psycholog.(ie)» (SUM IX, 77). In RUSNT lexeme appears without annotation (RUSNT, 470).

²³ ... характерною рисою мови тогочасної західноукраїнської періодики було захоплення в ній місцевими словами іншомовного походження, що засвоєні в основному через польську або німецьку мову й майже не поширені в українській загальнонаціональній літературній мові. Здебільшого вони не ввійшли і до лексичного складу місцевих українських говорів, а належали до професійного словника певних кіл інтелігенції (Žovtobrjux 1970, 152).

²⁴ In SUM догма (гр. δόγμα) is documented without annotation (SUM II, 340), in RUSNT the entry appears with the annotations «Philos.(ophie)», «Relig.(ion)» (RUSNT, 122). As a philosophical term, the lexeme догма is documented in Šynkaruk (Šynkaruk, 149).

²⁵ Kuzelja-Rudnyc'kyj records the lexeme without annotation (Kuzelja-Rudnyc'kyj, 345). In SUM консеквентн... is recorded with the annotation «bookish» and referenced with послідовн... (SUM IV, 263), in RUSNT the corresponding entry is missing. As a philosophical term, the lexeme консеквентн... is codified in Synkaruk (Šynkaruk, 306).

²⁶ In SUM the lexeme is recorded without annotation (SUM IV, 506), in RUSNT the lexeme appears with the annotation «Polit.(ik)» (RUSNT, 254).

²⁷ In SUM and in Kuzelja-Rudnyc'kyj the lexeme is recorded without annotation (Kuzelja-Rudnyc'kyj, 383; SUM IV, 647). In RUSNT the entry appears with the annotation «Philos.(ophie)» (RUSNT, 236). As a philosophical term, the lexeme is codified in Šynkaruk (Šynkaruk, 365).

²⁸ In SUM and in Kuzelja-Rudnyc'kyj the lexeme моральність is recorded without annotation (Kuzelja-Rudnyc'kyj, 397; SUM IV, 800), in RUSNT the lexeme appears with the annotation

об'єктивно²⁹ (Šeptyckij 1901a, 10)
 соціал-демократичної³⁰ (Šeptyckij 1904a, 14)
 суб'єктивно³¹ (Šeptyckij 1901a, 11)
 теорія комунізму (Šeptyckij 1904a, 25)
 Фарисействомъ³² (Šeptyckij 1901f, 8)

Most lexemes were constituent parts of the (Ukrainian) word pool already at the end of the XIX century which is attested by entries into the dictionary of Kuzelja-Rudnyc'kyj. In modern Ukrainian many of those lexemes belong to the pool of professional terminology and are exclusively documented in specialized dictionaries, others belong to the pool of common language lexis, a third category, on the other hand, is stylistically marked.

Usage of terminological antonyms

In the analyzed essays only few terminological antonyms are used which testifies to a well established pool of terminology. Some terms already known at the time serve as examples, primarily those whose opposite meaning came about with the help of negation particles or prefixes.

моральність – неморальність (Šeptyckij 1899, 6)
 консеквенціями (Šeptyckij 1904a, 15) – неконсеквенцій (Šeptyckij 1901a, 34)
 справедливість (Šeptyckij 1901a, 26) – несправедливістю (Šeptyckij 1901a, 26)
 моральна (Šeptyckij 1901a, 16) – неморальну (Šeptyckij 1901a, 37)
 об'єктивно (Šeptyckij 1901a, 10) – суб'єктивно (Šeptyckij 1901a, 11).
 розуму (Šeptyckij 1901a, 28) – нерозумомъ (Šeptyckij 1901a, 21)
 Occasionally one encounters contextual antonyms in Šeptyckij's writings:
 приватного життя (Šeptyckij 1901a, 40) – суспільного життя (Šeptyckij 1899, 13)
 Право фізичне и право моральне (Šeptyckij 1901a, 23)

Appellation of nationalities

In this respect Šeptyckij uses the term *русин*³³:

«Ethik» (RUSNT, 252). In Šynkaruk the lexeme is documented as a philosophical term (Šynkaruk, 189).

²⁹ In Želechivs'kyj the form об'єктивний is entered (Želechivs'kyj I, 538), which according to the rules of west Ukrainian orthography no sign is set before [j] in the Insound following a labial (Žovtobrjux 1970, 81). In Kuzelja-Rudnyc'kyj the entry об'єктивний (Kuzelja-Rudnyc'kyj, 484), in SUM об'єктивний is recorded without annotation (SUM V, 496), in RUSNT the lexeme appears with the annotation «Philos(ophy)» (RUSNT, 296). In Šynkaruk the lexeme is recorded as a philosophical term (Šynkaruk, 455).

³⁰ In SUM and in Kuzelja-Rudnyc'kyj the forms соціал-демократизм and соціал-демократ appear without annotation (Kuzelja-Rudnyc'kyj, 1170; SUM IX, 474), in RUSNT the lexeme appears with the annotation «Politik» (RUSNT, 475).

³¹ In Želechivs'kyj the corresponding entry is missing. In SUM und in Kuzelja-Rudnyc'kyj, суб'єктивний is entered without annotation (Kuzelja-Rudnyc'kyj, 1244; SUM X, 815), in RUSNT the lexeme appears with the annotation «Philos(ophy)» (RUSNT, 495). In Šynkaruk суб'єктивний is documented as a philosophical term (Šynkaruk, 670).

³² In Kuzelja-Rudnyc'kyj, in SUM and in RUSNT the lexeme is recorded with the annotation «Gesch.(ichte)» (history) (Kuzelja-Rudnyc'kyj, 1367; SUM X, 565; RUSNT, 541).

Русины (Šeptyckij 1901a, 44)
Русиньомъ (Šeptyckij 1904a, 63)

In his writings the corresponding adjective conforms to *рускій*³⁴, initially, however, with duplicated radical consonants:

руска интеллигенцію (Šeptyckij 1899, 21)
русского обряду (Šeptyckij 1899, 26)
до интеллигенції рускої (Šeptyckij 1901a, 2)
рускої суспільности (Šeptyckij 1901a, 3)
нарьодъ рускій (Šeptyckij 1901a, 44)
рускій нарьодъ (Šeptyckij 1904a, 13)

In the 1935 edition of Šeptyckij's pastoral letters³⁵ the following terms were corrected:

Термін «Русин», «руський», уживаний свого часу в Галичині, заступив мовознавець термином «Українець», «український» (Bazylevyc, 18).

Church Slavonicisms

Church Slavonicisms are a firm component of Ukrainian theological and philosophical terminology:

Церковнослов'янська мова, позиченням або калькуванням, увібрала в себе величезні скарби давньо-грецької абстрактно-філософської й богословської мови, – а ледве чи яка в світі народна мова може такими скарбами похвалитися. В цьому і є головна внутрішня причина тяжіння української літературної мови до церковнослов'янізмів, вічного відродження їх (Šerex, 3).

A large number of Church Slavonic metatheses forms is documented:

благаю (Šeptyckij 1901b, 51)
благодати (Šeptyckij 1904b, 19)
власть (Šeptyckij 1901a, 6)
Владычицею (Šeptyckij 1904b, 51)

The spelling of *co-* is consistently applied in lexical Church Slavisms.

Сошествію (Šeptyckij 1904b, 50)

согрѣшивъ (Šeptyckij 1904b, 7)

сотворивъ (Šeptyckij 1904b, 7)

According to Church Slavonic tradition the genitive form of adjectives ending with *-aro* is applied but this relates to established phrases:

Мати Вышняго Бога (Šeptyckij 1904b, 52)

Most Church Slavonic terms are encountered in established phrases:

Пренепорочної Дѣвѣ (Šeptyckij 1904b, 4)

³³ Kuzelja-Rudnyc'kyj comments the entry *русин* with the annotation «alte Bezeichnung für Ukrainer, bes. für Westukrainer» (transl.: old name for Ukrainians, in particular for West Ukrainians) (Kuzelja-Rudnyc'kyj, 1040).

³⁴ Kuzelja-Rudnyc'kyj contains the entry *руський* with the annotation *altukr.(ainisch) and dialekt.(al)* in the meaning of ‚ukrainisch (in der Westukraine), russisch (in der Ostukraine)‘ (transl.: Ukrainian (in western Ukraine), Russian (in eastern Ukraine)) (Kuzelja-Rudnyc'kyj, 1042).

³⁵ Твори митрополита Андрея Шептицького. Пастырські послання до духовенства й вірних станиславівської єпархії (1899–1904). Львів: Біблос, 1935 (Праці Гр. кат. Богословської Академії у Львові, т. XIV).

Пресвята Тройця (Šertyckij 1904b, 8)
 Архангель Господень (Šertyckij 1904b, 22)
 Пречисту Богородицю (Šertyckij 1904b, 25)
 Приснодѣвою (Šertyckij 1904b, 16)
 Composites with the component *Бого-* are numerous represented:
 Богородицю (Šertyckij 1904b, 25)
 Богочоловѣкъ (Šertyckij 1904b, 18)
 Богослуженяхъ (Šertyckij 1904b, 26)

Dialectisms

Dialectal lexis was widely spread in the Ukrainian language at the beginning of the XIX century. Numerous Galicisms were adopted into literary language and documented in dictionaries with the annotation «dialectal» or «regional». At a later stage many west Ukrainian words were designated as «Ruthenisms» und «Polonisms» and not documented in dictionaries for that reason³⁶:

банку (Šertyckij 1901b, 27)
 молодѣжь³⁷ (Šertyckij 1899, 20)
 богато³⁸ (Šertyckij 1901e, 31)
 габучить (Šertyckij 1901b, 8)
 галицю (Šertyckij 1901b, 34)
 газда³⁹ (Šertyckij 1901c, 7)
 дедя (Šertyckij 1901b, 13)
 кервавицею (Šertyckij 1904a, 20)
 кабзус (Šertyckij 1901b, 8)
 легінѣ (Šertyckij 1901b, 12)
 люде (Šertyckij 1901b, 6)
 маржину (Šertyckij 1901b, 9)
 невѣста⁴⁰ (Šertyckij 1901b, 10)
 лифу (Šertyckij 1901b, 21)
 контратъ (Šertyckij 1901b, 25)
 левѣвъ (Šertyckij 1901b, 28)
 файный (Šertyckij 1901b, 29)

Borrowings

Foreign words of Polish origin or adopted through mediation into the Ukrainian language before the onset of emigration, emanate mostly from the fields of politics, government and economy. The usage of foreign lexis which was characteristic only for certain

³⁶ Franko, 13.

³⁷ In Kuzelja-Rudnyc'kyj lthe exeme appears without annotation, in SUM with the annotation «dialekt.(al)» (Kuzelja-Rudnyc'kyj, 395; SUM IV, 787).

³⁸ For *богат...* which appears with the annotation «west Ukrainian», Kuzelja-Rudnyc'kyj to *богат...* (Kuzelja-Rudnyc'kyj, 37). The entry *богато* does not appear in SUM.

³⁹ In Kuzelja-Rudnyc'kyj both forms are recorded without further comment (Kuzelja-Rudnyc'kyj, 155). In SUM both forms are documented with the annotation *dialekt.(al)* (SUM II, 12).

⁴⁰ Kuzelja-Rudnyc'kyj quotes the entry under the connotation ‚Frau‘(woman) without further comment (Kuzelja-Rudnyc'kyj, 440). In SUM the same entry appears with the entry *dialekt.(al)* (SUM V, 267).

social and cultural levels also occurs in the Galician press at the end of the XIX century – beginning of the XX century⁴¹.

бефунди (Šeptyckij 1901b, 31)
визитаціяхъ (Šeptyckij 1901f, 24)
ерекціональнѹ (Šeptyckij 1904a, 39)
квестія (Šeptyckij 1904a, 6)
консеквентнымъ (Šeptyckij 1904a, 30)
консеквенціями (Šeptyckij 1904a, 15)
контрактъ (Šeptyckij 1904a, 37)
ліцитацією (Šeptyckij 1904a, 36)
легизляторами (Šeptyckij 1901c, 17)
павперизмъ (Šeptyckij 1901a, 45)
привилеѣвъ (Šeptyckij 1904b, 18)
супремацію (Šeptyckij 1904a, 22)
толеранція (Šeptyckij 1901a, 40)
ургують (Šeptyckij 1904a, 46)
фурлядунокъ (Šeptyckij 1901b, 31)

Syntactic level

The usage of the copula *бути* in the present tense

The modern Ukrainian language does not know the usage of the copula *бути* in the present tense. On the contrary, in the west Ukrainian dialects this was a common phenomenon which can be traced back to the influence of west Ukrainian dialects or Polish syntax (Žovtobrjux 1970, 123). In the sources analyzed by us some examples exist:

А вы, що наукою своєю и культурою есте якъ бы природными просвітителями народу! (Šeptyckij 1899, 21)

Така интелігенція есть славою нашої Церкви (Šeptyckij 1899, 21)

всѣ люде що не суть священиками (Šeptyckij 1901d, 28)

Єсть проте природне людянь право, право етичне и безъ того права суспільность людска и єи ладь непонятнымъ дивоглядомъ (Šeptyckij 1901a, 25)

котрои єсьмо участниками (Šeptyckij 1901c, 23)

Мы всѣ є людьми слабыми (Šeptyckij 1901d, 31)

Predicative without copula

A further syntactic peculiarity exists in the usage of the predicative noun, instrumental without copula (which is typical for the west Ukrainian linguistic practice) which developed in analogy to a composite nominal predicate with the copula *бути* in the present tense and the nominal part in the instrumental and was reinforced through the influence of the Polish language⁴²:

⁴¹ ... характерною рисою мови тогочасної західноукраїнської періодики було захоплення в ній місцевими словами іншомовного походження, що засвоєні в основному через польську або німецьку мову й майже не поширені в українській загальнонаціональній літературній мові. Здебільшого вони не ввійшли і до лексичного складу місцевих українських говорів, а належали до професійного словника певних кіл інтелігенції (Žovtobrjux 1970, 152).

⁴² Така конструкція розвинулася, безумовно, за аналогією до форми складеного присудка, вираженого дієслівною зв'язкою в теперішньому часі та іменником в орудному відмінку. Якщо складений присудок без дієслівної зв'язки з іменником у називному відмінку становив в захід-

Найвысшою надгородою за посвячене цѣлого житя [...] грошева заплата (Šeptyckij 1901a, 25)

Одною силою розумъ, а другою воля (Šeptyckij 1901c, 7)

Справи економічнї предметомъ працѣ на проповѣди (Šeptyckij 1904a, 61)

Accusative object of animates

Occasionally one finds the form of the accusative object specific to the southwest Ukrainian dialects which in the usage of appellations for animates is identical with that of the nominative rather than that of the genitive⁴³:

Поручає вѣвцѣ свои грѣшникови (Šeptyckij 1901f, 14)

Щобы мы правдами вѣчными просвѣчали Васъ и дѣти ваши учили (Šeptyckij 1901d, 33)

повѣривъ вамъ вашѣ дѣти (Šeptyckij 1901b, 16)

якъ отецъ родить дѣти (Šeptyckij 1901d, 27)

якъ та матерь що кормить, грѣє свои дѣти (Šeptyckij 1901c, 6)

Коли любите свои дѣти, не выставляйте дѣти на встыдъ у людей (Šeptyckij 1899, 7)

Дѣти свои виховуйте на християнъ (Šeptyckij 1899, 21)

Дѣти свои виховують по христенски (Šeptyckij 1901b, 5)

зароблений черезъ жѣнку и дѣти (Šeptyckij 1904a, 38)

Коли мене любишь, паси мои овцы (Šeptyckij 1899, 3)

Gebrauch der Konjunktion a statt i

In west Ukrainian language practice the conjunction *a* is often used in non-adversative form⁴⁴:

мѣжь мновь а Вами (Šeptyckij 1901b, 3)

помѣжь Богомъ а сотворѣнемъ (Šeptyckij 1904b, 13)

помѣжь громадою а душпастыремъ (Šeptyckij 1901d, 32)

помѣжь отцемъ духовнымъ а вѣрными (Šeptyckij 1901d, 31)

помѣжь светымъ кнезьомъ небеснымъ а Церквовъ световъ (Šeptyckij 1901b, 10)

єднѣсть мѣжь мною а Вами (Šeptyckij 1901f, 27)

не мала гллубшого а прекрасного значеня (Šeptyckij 1901d, 11)

ноукраїнській літературно-мовній практиці конструкцію мало поширену, то такий же присудок з іменником у формі орудного відмінка траплявся досить часто. Її вживання могло підтримуватися там і впливом аналогічних синтаксичних зворотів польської мови (Žovtobrjux 1970, 124).

⁴³ This distinguishing feature was typical for Galicia, examples are found in schoolbooks (s. Moser 2007, 235) as well as in newspaper articles, «... іменники на означення тварин, а також іменник *дити* в функції прямого додатка використовувалися в галицькій і буковинській пресі значно активніше, ніж у східноукраїнській, у формі знахідного відмінка, спільний з називним, а не родовим відмінком» (Žovtobrjux 1970, 125).

⁴⁴ Так, у західноукраїнських виданнях широко відомий сурядний сполучник *a* не в протиставленому, а в єднальному значенні (Žovtobrjux 1970, 128).

зъ власной а доброй волѣ хотять лишь то одно (Šeptyckij 1901a, 16)

мѣжъ объективною доктриною а критычною наукою (Šeptyckij 1901a, 20)

Results

The terminological discourse at the beginning of the 20th century was dominated by two positions: should terms be formed on a national or international base. Ukrainian scientists, poets, clerics and intellectuals suggested a number of new terms by way of attempting to utilize existing Ukrainian language resources for terminological purposes. As an initial consequence this led to the emergence parallel forms, the usage of which was however regulated with the passage of time. The parallel existence of international and national language terms is justified through stylistic differentiation: While the international term is generally used in the scientific sphere, the Ukrainian equivalent is preferred for popular scientific literature. A portion of the lexis analysed is marked «outdated» in standard Ukrainian dictionaries and has hence lost its original terminological status. The lexis of philosophical terminology is subject to the same rules as the vocabulary of common language: on the one hand terms are retained which count amongst the oldest of the system of terminology, others are subject to a process of determinologization, on the other hand some words are no longer used while new terminology is adopted. The language norm of the sources analyzed can be regarded as superregional, even though some elements of a phonetic, morphological lexical and syntactic nature typical for south western dialects are present, which were common in the western Ukraine at the turn of the XIX century.

The present analysis yields the following results in the fields of formal and stylistic change of the lexis of philosophical terminology from the middle of the 19th until the beginning of the XX century:

At the phonetic level a high level of identification with the common language idiom is found by representing the most important phonetic peculiarities of the Ukrainian language:

- *i* as a reflex of *o* in a new closed syllable
- non palatalized dentals in the suffix *-ck*
- utilization of phonetized forms side by side with etymological ones
- notation of *ѣ* in place of the etymological *л*
- palatalization of *ц, ч, з* in front of labials

The following regularities are guided by Galician common language tradition:

- nominative form of neutrals ending on *-e* without duplication of consonants
- representation of *g* in foreign words through *г*
- notation of the palatalised *л'*

In the field of morphology the following characteristics, which do not conform to the prevailing language norm warrant mentioning

- the comparative forms of adjectives are endowed with the suffix *-uu-*, which in the standard language has been transformed as a result of progressive dissimilation
- peculiarities in the usage of time forms: composite forms of the future tense with the modal verb *бути* and the adverbial participle perfect, which were common in Galicia; past perfect and past tense with personal ending in the first and second person
- usage of *ї* in place of *і* in *-дї'*.

At the lexical level the analyzed terminological corpus shows, in addition to the Ukrainian forms, lexemes of Latin, Greek, German, Polish, Russian and Church Slavonic origin. The influence of the German language is particularly conspicuous in borrowed translations – a widely spread means of enriching the word pool in the fields of common

language and terminology. On the one hand this is explained through the role of German in the social and political sphere of Galicia as part of the Austro-Hungarian monarchy at the end of the 19th century, on the other hand through its traditional role as a source of numerous terms in the socio-political and scientific-technical sphere.

At the syntactic level the following characteristic of a dialectal nature were observed:

- specific forms of the accusative object of animates
- conjunction *a* in coordinated function
- usage of the predicate noun in the Instrumental

At the stylistic level, a difference in the usage of numerous parallel forms can be observed which are to be regarded as insufficient standardization. Where parallel international and national language designations exist, their existence is justified by stylistic differentiation; whereas the international terminology is predominantly used in the scientific sphere the Ukrainian equivalent is used in popular scientific science. The national language designation is, dependent on context, either a term or belongs to the sphere of common language lexis (which is accordingly documented in dictionaries).

1. Šertyuskij 1899: Андрей Шептицкий, Листъ пастирскій преосвященного Андрея, Епископа Станиславѳовскаго до всѳхъ вѳрныхъ его архіепархіи. Поздоровленіе въ Бозѳ и Архірейское благословленіе. – Коломыя, 1899.
2. Šertyuskij 1901a: Андрей Шептицкий, Листъ пастирскій высокопреосвященного Андрея Шептицкого, Митрополита Галицкаго, Архієпископа Львѳовскаго, Епископа Каменця Подѳльскаго до интеллигенціи рускои. – Жовква, 1901.
3. Šertyuskij 1901b: Андрей Шептицкий, Напомненія и науки. IV листъ пастирскій преосвященного Андрея Шептицкого, Епископа Станиславѳовскаго до вѳрныхъ Косѳовскаго Деканата. – Жовква, 1901.
4. Šertyuskij 1901c: Андрей Шептицкий, О любовѳ. V листъ пастырскій высокопреосвященного Андрея Шептицкого, Митрополита Галицкаго Архієпископа Львѳовскаго, Епископа Каменця Подѳльскаго до вѳрныхъ Епархіи Станиславѳовскои. – Жовква, 1901.
5. Šertyuskij 1901d: Андрей Шептицкий, Листъ пастирскій высокопреосвященного Андрея Шептицкого, Митрополита Галицкаго, Архієпископа Львѳовскаго, Епископа Каменця Подѳльскаго до вѳрныхъ архіепархіи. – Жовква, 1901.
6. Šertyuskij 1901e: Андрей Шептицкий, О покаянію. VII листъ пастирскій высокопреосвященного Андрея Шептицкого, Митрополита Галицкаго Архієпископа Львѳовскаго, Епископа Каменця Подѳльскаго до вѳрныхъ своихъ Епархіи. – Жовква, 1901.
7. Šertyuskij 1901f: Андрей Шептицкий, О Достоинствѳ и обовязкахъ священникѳвъ. Листъ пастирскій высокопреосвященного Андрея Шептицкого, Митрополита Галицкаго Архієпископа Львѳовскаго, Епископа Каменця Подѳльскаго до всечестнаго священства архіепархіи Львѳовскои. – Жовква, 1901.
8. Šertyuskij 1904a: Андрей Шептицкий, Посланіе пастырске Андрея Шептицкого, Митрополита Галицкаго Архієпископа Львѳовскаго, Епископа Каменця Подѳльскаго до всечестнаго священства епархіи. О квестіи соціальной. – Жовква, 1904.
9. Šertyuskij 1904b: Андрей Шептицкий, Посланіе пастырске Андрея Шептицкого, Митрополита Галицкаго Архієпископа Львѳовскаго, Епископа Каменця Подѳльскаго до Духовенства и вѳрныхъ своихъ епархіи. О Пренепорочномѳ Зачатю Пресвятои Богородицѳ. – Жовква, 1904.

Secondary literature

1. Vazulevych: Базилевич А. Введення у твори Митрополита Андрея Шептицького / А. Базилевич. – Львів, 1993.
2. Церква і церковна єдність. Митрополит Андрей Шептицький: життя і діяльність : документи і матеріали 1899–1944 / Постуляція Митрополита А. Шептицького ; Центр. Держ. Іст. Архів України. – Львів, 1995. – Т. 1.
3. Ohijenko: Митрополит Іларіон. Історія української літературної мови. – Вінніпег, 1980.
4. AUM: Атлас української мови. Том другий : Волинь, Наддністрянщина, Закарпаття і суміжні землі / голов. ред. : І. Г. Матвіяс. – К., 1988.
5. Encyklopedija: Енциклопедія. Українська мова / ред. кол. : В. М. Русанівський та ін. – К., 2004.
6. Franko: Франко З. Боротьба за українську мову в дожовтневий період. / З. Франко // Мовознавство. – 1990. – № 6. – С. 11–16.
7. Moser 2005: Moser M. Das Ukrainische im Gebrauch der griechisch-katholischen Kirche in Galizien (1772–1859) / M. Moser // Das Ukrainische als Kirchensprache – Ukrajins'ka mova v cerkvach / hrsg. v. M. Moser. – Vienna, 2005. – S. 151–241. – (Slavische Sprachgeschichte, vol. 1).
8. Moser 2007: Moser M. «Ruthenische» (ukrainische) Sprach- und Vorstellungswelten in den galizischen Volksschullesebüchern der Jahre 1871 und 1872. Slavische Sprachgeschichte Bd. 2. – Wien ; Berlin, 2007.
9. Shevelov1966: Shevelov Georg Y. Die ukrainische Schriftsprache 1798–1965. Wiesbaden, 1966.
10. Shevelov 1979: Shevelov Georg Y. A Historical Phonology of the Ukrainian Language. – Heidelberg, 1979. – (Historical Phonology of the Slavonic Languages, vol. IV).
11. Žylko: Žylko T. Narysy z dialektolohiji ukrajins'koji movy. – Kyjiv, 1966.
12. Žovtobrjuch 1963: Жовтобрюх М. Мова української періодичної преси. До середини дев'яностих років XIX ст. – К., 1963.
13. Žovtobrjuch 1970: Жовтобрюх М. Мова української періодичної преси. Кінець XIX – початок XX ст. – К., 1970.

Dictionaries

1. Hrinčenko: Грінченко Б. Словар української мови. – К., 1907–1909. – Т. I–IV.
2. Kuzelja-Rudnyč'kyj: Ukrainisch-deutsches Wörterbuch, bearbeitet von Zeno Kuzela und Jaroslav B. Rudnyč'kyj, unter Mitwirkung von S. Iwanyč'kyj und K. H. Meyer 3. Aufl. Wiesbaden (Erstauflage 1943).
5. Šynkaruk: Філософський словник / за ред. В. І. Шинкарука. – К., 1986.
6. Želechiv's'kyj: Želechiv's'kyj Je., Malorusko-nimec'kyj slovar. – L'viv, 1886. – Bd. 1–2.
7. NTSUM: Новий тлумачний словник української мови. – К., 1999. – Т. 1–4.
8. NSIS: Новий словник іншомовних слів / за ред. Л. І. Шевченка. – К., 2008.
9. RUSNT: Російсько-український словник наукової термінології. Суспільні науки. – К., 1994.
10. SUM: Словник української мови. – К., 1970–1980. – Т. I–XI.

**МОВА УКРАЇНСЬКИХ РЕЛІГІЙНИХ ТЕКСТІВ
НА ПРИКЛАДІ ПАСТОРАЛЬНИХ ЛИСТІВ
МИТРОПОЛИТА АНДРЕЯ ШЕПТИЦЬКОГО
(КІНЕЦЬ ХІХ – ПОЧАТОК ХХ СТОЛІТТЯ)**

Марина Гьофінггофф

*Віденський університет,
Др Карл Люгер Ринг, 1, Відень, Австрія
marina.hoefinghoff@univie.ac.at*

Розкрито одну з маловідомих сторінок історії української соціолінгвістики, зокрема відображення взаємодії мови і церкви у творах Митрополита Андрея Шептицького. Аналіз цієї взаємодії постає з погляду відображення філософського компонента сакральної термінології. Оскільки наприкінці ХІХ – на початку ХХ ст. в Галичині формувалася західноукраїнський варіант літературної мови, то автор обґрунтовує думку про те, що в пастырський листах А. Шептицького відображено тенденції літературної практики того часу, а саме: вживання іншомовних термінів, калек, паралельних форм національного та інтернаціонального походження. Докладний аналіз, передусім, термінологічного корпусу на фонетичному, морфологічному, лексичному і стилістичному рівнях віддзеркалює гетерогенну і складну природу галицького варіанта національної мови того часу.

Ключові слова: мова і церква, західноукраїнський варіант літературної мови, сакральна терміносистема, термін, загальнонавживане слово.

**ЯЗЫКОВЫЕ ОСОБЕННОСТИ УКРАИНСКИХ РЕЛИГИОЗНЫХ ТЕКСТОВ
НА ПРИМЕРЕ ПАСТЫРСКИХ ПОСЛАНИЙ
МИТРОПОЛИТА АНДРЕЯ ШЕПТИЦЬКОГО
(КОНЕЦ ХІХ – НАЧАЛО ХХ ВЕКА)**

Марина А. Гёфінггофф

*Венський університет,
Др Карл Люгер Ринг, 1, Вена, Австрія
marina.hoefinghoff@univie.ac.at*

Раскрыта одна из малоизвестных страниц истории украинской социолингвистики, в частности отражение взаимодействия языка и церкви в произведениях Митрополита Андрея Шептицкого. Анализ этого взаимодействия представлен с точки зрения отражения философского компонента сакральной терминологии. Поскольку в конце ХІХ – начале ХХ в. в Галичине формировался западноукраинский вариант литературного языка, то автор обосновывает мнение о том, что в пастырских письмах А. Шептицкого отражены тенденции литературной практики того времени, а именно: употребление иноязычных терминов, калек, параллельных форм национального и интернационального происхождения. Детальный анализ, прежде всего, терминологического корпуса на фонетическом, морфологическом, лексическом и стилитическом уровнях отражает гетерогенную и сложную природу галицкого варианта национального языка того времени.

Ключевые слова: язык и церковь, западноукраинский вариант литературного языка, сакральная терминсистема, термин, общеупотребительное слово.

Стаття надійшла до редколегії 10.09.2011
Прийнята до друку 29.09.2011